

știă cumnatului seu, înse după aceea offerindu-i-se ocasiunea de a lă înculpă, illă tăiâ dimpreună cu toți cei ce ținură cu dînsul, și așîa remase singur imperătoriu, a. R. 1077 (p. Chr. 324).

CARTEA II.

De la Constantinu cellu mare pîno la căderea imperiului romanu de lu appusu.

I.

Constantinu.

Flaviu Valeriu Constantinu coprindîndu și resăritul, și restaurîndu unitatea imperiului, determină se fundeie o nouă capitale, mai aprópe de resăritu, și într'unu locu mai commodu pentru comunicaținea în diverse direcțiuni alle provinciilor imperiului; spre scopulă acesta ellu allessé Bizanțiu lăngă Bosporu, și edifică o cetate grandiosă care la dedicarea ei în anulă R. 1033 [p. Chr. 330] se numi Nóa Romă, și mai în urmă Constantinopoli, după numele fundatoriului; cetatea se adornă cu celle mai formóse ornamente din tóte urbile imperiului și se împoporă cu familie însemnate, ce se strămutară (parte constrînse) din vechia capitale, se înfințiă într'insa unu senatū cu demnitate de o mesură cu cellu din Roma, se numi unu prefectu allu urbei, și se întrodusse usulă ca unu consule se se allégă dintre notabilii nóuei capitale.

Spre assecurarea părților de la mēdiă-nópte Constantinū construi unū podū preste Dunăriă, între Oescu și Sucibida, din susū de gura Oltului, și trecēndū în Dacia lui Traianū la anulū R. 1083 (p. Chr. 330) cu tótă puterea imperiului, bătū pre Goți și i allungă preste Dunastru. Dacia veni éráși suptū potestatea imperătorilorū. Constantinū însuși edifică mai multe cetăți într'insa, între altele Constantiola și Recidua în Temișiana, Sucibida și Dafne (mai în urmă Constantia, la gura Argeșului) în Dacia australe. Tótă țerra acésta se împărți în Dacia prima și secunda *), și se ridică éráși la flórea cea de mai înainte. Religiunea crestină care se seminasse în Dacia, după cuvintele lui Tertullianū, încă din seclulū II **), se recunoscū acumū de religiune a statului. Barbarii însiși cari remaseră în provinciile romane, fură constrînși a se baptezà ***).— Pucinū timpū după victoria cea mare asupra Goților, se rescullară servii cei înarmați în contra inimicilorū de cōtră Sarmati, asupra domnilorū sei, și i allungară din țerra lorū. Sarmatii fugiră preste Dunăriă în provinciile romane, unde se primiră de cōtră Constantinū parte în milițiă, parte se asșediară în provincie, a. R. 1087 (p. Chr. 334) ****)

*) Anonymus Rovennas Geograph. cap. XLV. pag. 61.

***) Vedi Magazinū istoriōū. Tomū III. pag. 97.

****) Vedi Magazinū istoricū Tomū III. pag. 98.

*****) Eusebius in vita Constantini Magni. lib. cap. 6.

II.

Organisatiunea imperiului.

Constantinū împărți totū imperiulū în 4 prefecture, și acestea în 13 diecesi sau vice-prefecture. Cele 4 prefecture erà: a) prefectura Galliei cu 3 diecesi, adecă Gallia (cu capitalea Treviri), Britannia și Hispania, (de care se ținea și Africa Tingitană); b) prefectura Italiei cu 3 diecesi, adecă: Italia (cu capitalea Roma *), Illuriculū (cu capitalea Sirmiu **), Africa (de la râulū Malva pîno la Sirtea mare (cu capitalea Cartagine); c) prefectura Illuricului cu 2 diecesi, adeca: Dacia și Macedonia, de cari se ținea și Grecia împreună cu Peloponesulū (cu capitalea Tesalonica ***); d) prefectura orientelui cu 5 diecesi, adecă: Tracia (cu capitalea Constantinopoli), Pontulū (cu capitalea Cesarea), Asia (cu capitalea Efesū), Resăritulū (cu capitalea Antiochia) și Egyptulū (cu capitalea Alessandria), la care se numerà Cyrenaica

*) De diecesea Italiei se ținea și Reția prima și secunda de a supra Alpilorū de la originea Dunării pîno la influssulū Ennului.

**) Illuriculū se lua: a) de provinciă lîngă marea adriatică pîno la influssulū Drillului, b) de diecese care coprindea provinciile Illuriculū, Pannonia, și Noriculū, și se ținea de prefectura Italiei, c) de prefectură, Illyricum orientale, împărțitū în diecesile Dacia și Macedonia.

***) Linia de la versătura Nestului trassă cōtră influssulū Escamului despărțià diecesea Traciei de a Daciei, precumū linia de la gura Drilluidussă cōtră influssulū Drinului în Sava despărțià diecesea Illuricului de prefectura Illuricului, și mai în urmă acéstă liniă, prelungită pre meridianulū 37 pîno la Sirtea mare în Africa, forma despărțitura între imperiulū oriental și occidental.

pîno la Sirtea mare. Diecesile se suptîmpărțivă în provincie, preste totû în numărû de 116.

Preste fiă-care prefectură se numi unû prefectû allû pretoriului, cu titlulû de Illustru (*Illustris*), în-sărcinatû cu administrațiunea civile și cu jurisdicțiunea; puterea militariă se separă cu totulû de cea civile, preste milițiă se numiră 4 magistri militari, érá după aceea, 4 magistri de pedestri și alți 4 de căllari, assémine cu titlulû de Illustri. Preste fiă-care diecese se numi unû vicariû (sau vice-prefectû) cu titlulû de Spectabile (*Spectabilis*), pentru administrațiunea civile, și unû comite pentru cea militariă, assémine cu titlulû de Spetabile; provinciile se administrară de rectori cu titlulû de Clarissimi (*Clarissimi*), cu tôte acestea guvernatoriî unorû provincie reținură vechiele numiri de proconsuli, consulari, presiđi, alți se đisseră correctori; commandanțiî militari din provincie se numiră duci (*duces*) assémine cu titlulû de Clarissimi. Directoriî inferiori se întitulară Perfectissimi (*Perfectissimi*), și cei mai de giosû Egregiî (*Egregii*). Armata se împărțî in 132 de legiuni, și mai multe cente de coorți separate; militariû după applicațiunea și stațiunea lorû se numiră palatini și limitanei, cei dintâiî custodiă palatiulû imperial, cesti din urmă marginile imperiului.

Constantinû și formă unû ministeriû de 7 inși, însărcinați parte cu affacerile statului, parte cu alle principelui: 1) Prepositulû camerii imperiale (*praepositus sacri cubiculi*) care preveghiă asupra internului palatiului; 2) Magistrulû officiilorû (*magister officiorum*) care avea jurisdicțiunea preste toți directoriî curțiî, și regulă presentațiunile celle solennali la im-

peratoriul; 3) Questoriul palatului (*quaestor sacri palatii*) care redigea legile, scotea rezoluțiunile suplicelor ce se dà la imperatoriul, și contrasemnà ordinațiunile imperiali; 4) Prefectul tesaurului public (comes *sacrarum largitionum*); 5) Prefectul tesaurului privat allu imperatoriului (*comes rei privatae*); 6) doi prefecti ai militarilor domestici (*comites domesticorum*) cari se puseră acum în locul pretorianilor. Acești 7 ministri, împreună cu prefectul pretoriului din loc, cu prefectul urbei (care acum ținea și locul imperatoriului față cu senatul), și cu comiții consistoriani (*comites consistoriani*), formă consiliul (*consistorium*) statului, pre care lă cōnsultă imperatoriul de câte ori află de cuviință, mai allessu la facerea legilor. Dintre notabili imperiului numi unu numeru de *Patricii* pre vieția cu scopu de a reînvia umbra vechii nobilități care perisse de demultu. Pre lōngă acestea, se păstrară și demnitățile cele vechie fōră influință politică, înse unite cu mari spese, precum 2 consuli, pretori, questori. Toți acești demnitari purtă titlul de Illustri, dară consulatul se consideră încă totu de cellu mai înaltu gradu după care urmă îndată patricii cu rangul pre vieția. Cei mai mulți dintre directorii illustri cându esșia din funcțiune, întră în clasa patriciilor, luà parte la consistoriu, și și păstră illuștritatea. Atâtu în Roma câtu și în Constantinopoli esșia încă unu senatu, care se mai consultă câte odată asupra legilor, sau se însărcină cu judecarea cauzelor criminale în casuri momentose. — Veniturile statului se compunea: 1) din o contribuțiune annuale, pusă pre pământu și pre capu, după censul care se reînnoia

totu la 15 anni, și se publică prin unu edictu imperial (*indictio*). Acéstă contribuțiune se strîngea parte în produse naturali *), parte în bani; 2) din tasse puse pre negoțiători; 3) din venitul porturilor, călliloru, minereloru, moneteloru și allu fabriceloru imperiali; 4) din coronele de auru (*aurum coronarium*) cari se da imperatoriului dreptu onorarie la solenitățu.

IV.

Constantinu II. Constantiu II. Constante.

Costantinu fu mai nefericitu în familia sa, de cătu Augustu. Ellu se născusse la Naissu, în Dacia mediterană pre timpul lui Aurelianu, și se educasse de mumă sa Elena, cōtră care avu o pietate distinsă. Tată seu Constantiū adjungendū la demnitatea de cesare se despățisse de dînsa, și se însurâ cu Teodora fia augustului Massimianu. Constantinu se căsotori mai ântâiu cu Minervina, de la care avu unu fiu, pre Crispu, éra murindū acéstă, se însurâ a doua ora, și din politică luâ pre Fausta fia lui Massimianu din a doua căsătorie. Crispu cădu în suspiciune de a âmbła cu intențiunea de a usurpă tronul. Fausta contribuî la înterrîtarea bărbatului asupra fiastrului ei, și Constantinu avu crușimea de a uccide pre fiu-seu Crispu, și pre nepotulū seu din soră, Liciniu. Dară currindū după aceea, Elena descoperi macinațiunile nurorii, și împerătoressa

*) Productele naturali încă se stimă a dese ori în bani *adaerabantur*, de unde *adaeratio*.

Fausta plăti cu vieția falsele selle acusațiunii. Din a două căsătorii Constantină avu trei fii, pre Constantin II, pre Constanțiu II, și pre Constante, pre cari i numi cesari, și puse pre cellu dintăiu preste appusă, pre allu doile preste resăritu, și pre allu treile preste țerrile din mișlocu. Ellu muri în 22 Maiu a. R. 1090 (p. Chr. 337), în etate de 65 de anni, după ce împerăți 30 de anni, lăssându pre fii sei de succesori.

După mórtea lui Constantină, armata prochiâmă împerători pre fii lui, senatulul le dede titlul de Augusti. Acestia împărțiră imperiul între sene, după dispozițiunea părintelui lor; înse concordia nu ținu multu timp între dînșii, ei se sfășiară ca tigri între sene. Constantină II, nemulțianit cu appusul, veni cu armele asupra frate seu Constante, ca se i răpescă Italia, înse perdū vieția. Constante se uccise de Magnențiu. La rîpa Dunării îmbracă purpura Vetranione prefectul Pannoniei, de care illu desbracă Constanțiu II, fôra versare de sânge. Dară încontra lui Magnențiu, în memorabilea bătălie de la Mursa (lôngă Drava), se înundară câmpurile Pannoniei cu sângele Romanilor cellor desbinați între sene pentru intrigile principilor. Ammianu spune că într'o di cădură atâția militari căți aru fi fostu în stare se bată și se suppună tótă lumea. a. R. 1104 (p. Chr. 351).

Constanțiu după ce triumfă de Magnențiu, trecu Dunăria de mișlocu și bătū pre Quadī și pre Sarmati și i suppose imperiul, și luă titlul de sarmaticu. Apoi purcesse la resăritu încontra Persilor cu cari purtă resbellu încă de pre timpul tată-seu.

Julianu si Jovianu.

In contra Alemanilor ū și a Francilor ū cari încurseră în Gallia, trămise Constanțiu pre nepotul ū seu de vērū, Julianū, care respinse preste Renū pre-Alemanii și o parte de Franci, și dede locuințe in Belgia Francilor ū saliani cari se făcură suppuși romanii. Gloria militariă și administrațiunea cea escelinte a lui Julianū în Gallia desceptară gelosia împereiului, care se bătea fōră de successū în contra Persilor ū; ellū luă de pretestū necesitatea resbellului din oriente spre a sustrage lui Julianū mai multe legiuni. Inse în locū de a merge la oriente, legiunile gallice prochiămară imperătoriu pre Julianū, la Parisū; éră Constanțiu II murî în Cilicia, pre calle încontra lui Julianū, care adjunsesse in Dacia, a. R. 1114 (p. Chr. 361). Julianū strănepotū din frate allū marelui Constantinū, fusse educatū în religiunea crestină, înse prin studiulū litteraturei grece și prin conversatiunea cu învețiatiū păgânii, căstigă o predilectiune speciale pentru păgînismū, și desgustatū de disputele dogmatice alle crestinilor ū, cercă se restabiléscă religiunea păgână, din acéstă causă i se dede numele de Apostatū. In espedițiunea în contra Persilor ū, cu cari nu vol se făcă pace, înaintă pîno presterîlū Tigre; și i învinse în bătaliă (la Ctesifonte), înse la retragere căpetă o plagă mortiferă, în urma căreia și murî a. R. 1116 (p. Chr. 363). Armata prochiămă imperătoriu pre Flaviū Jovianū, născutū la Singidunū. Acesta acceptă pacea propusă de Persi, dede înapoi celle cincii provincie de dincollo de Tigre

conquerite suptu Dioclețianu, și lăssâ Armenia în sôrtea sa. Jovianu de abiâ domni unu annu și murî întorcênduse de la resăritu: în locul lui armata al-lesse pre Valentinianu, comitele domesticilor, a. R. 1117 (p. Chr. 364).

VI.

Valentinianu I, si Valente.

Flaviu Valentinianu I, născutu la Cibale în Pannonia, luâ de collegu în împeriu pre frate seu Valente, căruia i dede resăritulu, érá ellu ținu appusulu despărțitu prin linia de la gura Drillului la influssulu Drinului. Cetatea Sirmiû formâ terminulu, unde frații imperatorî împărțiră chiaru și casele între sene. Din timpulă acesta, imperiulu remase purure împărțitu în orientale și occidentale. Valentinianu fu ocupatu în totu timpulă domniei selle cu resbelulu în-contra Alemaniloru, cari devastâ Gallia și Reția; ellu îi respinse preste Renu, îi combătû mai multî anni în țerra lorû, și edificâ fortăreție pre lóngă Renu și Necru.

În contra lui Valente se scullâ Procopiû, și chiâmâ pre Goții de la Dunăriâ într'adjutoriû. Valente înțelegêndu de prodițiunea ducelui seu, purcesse de la resăritu în contra Goțiloru cari trecusseră deja Dunăria, îi respinse preste acestu râu, apoi trecû ellu însuși Dunăria cu armata sa în contra barbariloru, condusși de regele lorû Atanaricû. Goții se ascuseră prin pădurile Daciei australe. Valente adunâ pre locuitorii țerrî și le promise pentru fiă-care capu de Gotu

o summă de bani. Acestia nu întârziară, și străbătându prin toate locurile, secerară mulțime de barbari, în câtu Atanaricū veđîndu perderea ómeniloru sei, fu nevoitū a cere pace de la imperatoriulū, care i se și dede, înse cu condițiunea ca se nu mai cutedie a intră în ținuturile Romanilorū, a. R. 1122 (p. Chr. 369) *). — Valentinianū numi augustū pre fiulū seū Grațianū, și lū trămise în Gallia, érá pre Teodosiū în Britannia, care bătū pre Picti și pre Scoți, și formă provincia Valenția din părțile coprinsé de la acestia; érá ellū plecâ în Pannonia și respinse pre Quadī și pre Sarmați preste Dunăriă; înse într'o conferinția cu deputațiū Quadilorū veni în focū și strigă așiă de tare câtū începū se verse sânge, din care atacū și murī la Bregețione, a. R. 1128 (p. Chr. 375). Armata prochiāmă la Aquincū împeratoriū pre allū doilé fiū allū seu, Valentinianū II.

VII.

Gratianu si Valentinianu II.

Goții cu toate că promisera lui Valente de a nu mai intră în ținuturile Romanilorū, ei se întinseră preste Dacia orientale; înse currîndū după aceea le veniră în spate Hunniī, națiune calmucă, cei mai selvatici dintre toate gințile câte se pomenescū în istoriă. Acestia bătendu pre Goți i constrînseră se trecă Dunaria, unde i primi imperatoriulū Valente ca pre nesce óspeți redusși la miseria extremă, dară cu stricățiunea imperiului. Hunniī coprinsera totă

*) Ammianus Marcellinus libro XXVII. cap. 5.

Dacia lui Traiană la anulă R. 1130 (p. Chr. 377). Românii vechii locuitori ai țerei, legați de pământulă născerii loră, și învețiați prin lungile calamității a trăi în pace în mișloculă barbariloră, nu se putură înduplecă neci de acești barbari feroci ca se și părăsescă patria, pre cumă mărturisesce Turoțiu *). — Goții cari trecusseră Dunăria în provinciile romane, se scullară cu armele încontra lui Valente, și remânându învinși de Romani, chiămară pre Hunni și pre Alani într'adjutoriū, și predară Tracia, Moesia și Dacia lui Aureliană, și bătură pre Valente la Adrianopoli, unde și căđu acesta cu două treime din armata sa, a. R. 1131 (p. Chr. 378).

VIII.

Teodosiu I.

Grațiană învinsesse pre Alemanăla Colmariū, și auđindă de mórtea unchiului seu Valente, chiămă pre Teodosiū juniore din Ispania, și lu trămise la resăritū. Acesta respinse pre Goții cari petrunseră pîno în suburbiele Costantinopoli, și i bătū urritū, dară mai pre urmă făcū pace cu dînșii și le dede locuri în Tracia, Moesia, Frigia și Ludia. Mântuindă imperiulă de Goți, Teodosiū se primi de collegū în imperiū de cōtră Grațiană, și căpetă de la acesta resăritulă. Grațiană favorindă pre barbari, se făcū neplăcutū Romaniloră; legiunile din Britannia prochiămară pre Massimū imperătoriū încontra lui, și Grațiană peră la Lugdună fugindă în acéstă cetate, a. R. 1136.

*) Thurotius, Chronica Hungarorum, parte I. 1. 7.

(p. Chr. 383). Massimū domni mai mulți annī în Gallia, înse după ce întră și în Italia (de unde Valentinianū II fugi la Teodosiū), se învinse și se uccise de cōtră acesta. Cu modulū acesta Valentinianū II remase domnū preste totū appusulū, înse Frânculū Arbogaste care coprinsese Gallia pentru Teodosiū, ținū administrațiunea, și uccise pre Valentinianū II, cândū acesta voi se o iee din mânilē lui, a. R. 1145 (p. Chr. 392). Ucciditoriulū nu luâ demnitatea imperiale pentru sene, ci o dede lui Eugeniū magistrulū officielorū, care fu învinsū și uccisū de Teodosiū, în urma căruia se uccisese și Arbogaste cu înseși mânilē selle. Așiā Teodosiū remase singurū domnitoriū preste totū imperiulū romanū, a. R. 1147 (p. Chr. 394); ellū lū împărți între cei doi fi ai sei, Arcadiū și Onoriū, dândū acelluia resăritulū și acestuia appusulū, și muri la anulū R. 1143 (p. Chr. 395), lăssândū de tutori filorū sei cellorū tēneri: pre Rufinū lui Arcadiū la Constantinopli, și pre Stilicone lui Onoriū la Roma.

IX.

Arcadiu si Onoriu.

Prin intrigile acestorū ministri rei (Rufinū și Stilicone) se născū discordiā în imperiū, Rufinū superatū pre generele și pupillulū seu Arcadiū, chiāmă pre Hunni în Asia, și pre Goți suptū Alaricū în Macedonia. Alaricū predă Macedonia și Grecia, și începū se ammeninție chiarū Italia. Stilicone veni nechiāmatū în adjutoriulū Peloponesului cu o mică flo-

tă, în urma căreia Alaricū se retrase în Illuricū. Aci strînse osti n oue și în anul  R. 1155 (p. Chr. 402) se arret  cu t t  puterea sa  n Italia superioare, și dup  o batali  decisiv  la Pollen ia, c pet  guvernul  preste tot  Illuricul . — Stilicone m ntu  și Italia de o invasiune de diverse pop re germane supt  Radagais, ell  l ss  pre barbari se  nainteie p no la Floren ia, și cu adjutoriul  altor  barbari i  mpresur  a ia de bine,  nc t  cea mai mare parte per  sau se suppose Romanilor . — Fiind  c  Stilicone chi mase legiunile din Britannia și de la Ren  spre apperarea Italiei, pop rele germane  ntrar  ne mpedicate  n provinciile occidentali: Alemanii  n Alsa ia, Fr ncii  n Gallia appusan  de c tr  m di -n pte, Burgundii  n  inutul  Jurei, Vandalii, Alanii Suevoii  n Ispania;  r   errile de la Dun ria cele de  sertate de acestia le occupar  Gepidii, Sarma ii și mai v rtos  Hunnii cari coprinser  Pannonia.

La res rit  mur  Arcadi   n a. R. 1161 (p. Chr. 308) l ss nd  de succesori  pret nerul  seu fii  Teodosi  II, supt  tutela lui Antione și a lui Antemi . — Stilicone fiind  accusat  c  st   n  n tellegere cu barbarii ( n specie cu Alaric ) se uccise. Atunci Alaric  plec  asupra Romei,  mpresur  cetatea, și  mpuse summe enormi pentru rescump rare. Onori  cu curtea sa petrecea la Ravenna p no c nd  Roma sufferi  de oppressiunea barbarilor . Alaric   n telg nd  c  Onori  recus  cererile selle,  nduplec  pre Attal  prefectul  urbei se accepte de la d nsul  demnitatea imperiale,  nse dup  aceea l  destitu   r , și  ntr  de nou   n negocia iuni cu curtea de la Ravenna. Dup  o irrup iune  n sell tor ia la Ravenna, A-

laricū impressurâ de a dóua óră Roma, și o luâ prin prodițiune, și în cursū de șesse dille o predâ în modulū cellū mai barbarū, a. R. 1163 (p. Chr. 410). Pre calle cōtră Italia inferióre murì Alaricū la Consenția, lăssându de successoriū pre cumnatu-seu Ataulfū, care încheiâ pace cu Onoriū (luându de so-çiă pre Placidia sora lui Onoriū), și condusse pre Visigoți în Gallia a. R. 1165 (p. Chr. 412), de unde lū allungâ în Ispania ducele romanū Constanțiu, care apoi se căsătorì cu Placidia, și se numì augustū de cōtră cumnatu-seu Onoriū, din care causă se năs-cū discordiă între imperatoriulū de la resăritū și cellū de la appusū. Constanțiu murì la anulū R. 1174 (p. Chr. 421); Onoriū murì în 15 Augustū a. R. 1176 (p. Chr. 423).

X.

Teodosiu II si Valintianu III.

După mórtea lui Onoriū usurpâ imperiulū de la appusū Joanne tirannulū; înse curtea de la Constantinopoli numì pre Valentinianū III, fiulū lui Constanțiu II, copillū în etate de 6 anni, suptū tutela mumei selle Placidia, care dede lui Aetiū puterea supremă preste armată și loculū primariū în consiliulū statului. Acesta prin intrigile selle semînâ discordiă între imperătoréssa și între Bonifaciū, guvernătoriulū Africei, înduplecându pre imperătoréssă se chiamo pre guvernatoriū în Italia, spre a i cercà credinția, érá pre acesta lū admonì se se feréscă de a împlini chiâmarea. Bonifaciū ca se se țină în possessiunea

Africei fiindă acumă împețitū și de ordele africane, chiămă într'adjutoriū pre Genserică, regele cellū crudū și selbaticū allū Vandalilorū, a. R. 1182 (p. Chr. 429). Barbariī după ce descăllecară în Africa nu mai cunoscură diferențią între amicū și inimicū, ei coprinseră cōsta merinopțiale a Africei, și fundară regatulū vandalicū cu capitalea Cartagine, (Mauretania și Numidia remașeră romane), de unde apoi infestară marea și o făcură cu totulū nesecură. — Britannia după retragerea legiunilorū romane, căđū în mânile barbarilorū: Sassoniī și Angliī, chiămați de unū principe britannū, trecură în insulă, și se asșediară acolo. — La Dunariă Hunniī din lipsa ducilorū se contențară cu ocuparea Daciei lui Traianū; éră după ce se puse în fruntea lorū Attila, fiulū lui Munciucū a. R. 1187 (p. Chr. 434), începură a trece Dunăria și a împune tributū imperiului de la resăritū, care din annū în annū lū totū mai redicà ca se dea motivū spre a se intinde totū mai departe.

XI.

Attila regele Hunniloru.

Pre timpulū cândū eră mercatū între Hunniī și între Romaniī, Hunniī attăcară cu armele pre Romaniī, și ucciseră mare numărū dintr'înșii, și coprinseră unū castellū. Decī Romaniī trămiseră deputați ca se se plângă pentru ocuparea castellului și pentru călcarea tractatelorū. Hunniī respunseră că ei n'au făcutū acestea cu scopū de a începe resbellū, ci ca se și resbune pentru supperățiunile făcute din

partea Romanilor; că-cî episcopul din Margu a trecut în ținuturile lor și a predat monumentele și tesaurile cele ascunse alle regilor lor, și că dacă Romanii nu voru da pre episcopu în mânilor și pre fugarii cei mulți cari se află la Romani, precum se încheiasse tractatul, ei se voru appuca de resbellu. De aci se nascură dispute despre adeverul lucrului între Romani și între Hunni. Acestia trecură Dunăria și făcură multe stricățiuni cetăților de pre lîngă Dunăria, între altele luară Viminatiul. In impregiurările acestea se află mulți cari dicea că se cade mai bine a da pre episcopu în mânilor barbarilor, de câtu a sufferi ca pentru unu omu se se pună în periclu totu imperiul romanu. Episcopul înțelegendū că voru se lū dea, fugi la inimizii pre ascunsu, și promise acestora că le va da cetatea, dacă regii Hunnilor se voru arreta generosi cōtră dînsul. Hunni promiseră, și împreună cu episcopul trecură în ținuturile Romanilor. Episcopul întră în cetate, și într'o nôpte dândū semnū, introdusse pre barbari, și dede cetatea în mânilor lor *). Hunni după coprinderea Viminatiului, încursară Illuricul, stricară Singidunul și Naissul cu mai multe alte cetăți (a. R. 1194; p. Chr. 441), după aceea se versară preste Macedonia și preste Tracia; în o a treia încursiune luară cetatea cea însemnată Rațiară, capitalea Daciei rîpeane; în a patra trecură stricândū și predândū tôte pîno la Thermopyle, și și supuseră tōtă Dacia lui Aurelianū pîno la Nove, și pîno la rîul Iatru, éra în latū pîno la Naissu (a. R. 1200; p. Chr. 447).

*) Veđi Magazinū istoricū Tomū III. pag. 197 et seqq.

XII.

Missiunea lui Massiminü.

După aceea Hunnii trămiseră deputați la Constantinopoli, pre Edecone Hunnului și pre Oreste Romanul, ca se cêră pre fugariii lorü de la împérioriulü Teodosiü II, și se lü invite se trämittä și ellü deputați la Sardica (capitala Daciei mediterrane), unde va veni și Attila ca se se înțellégă despre marginile statelorü respective. Cu acéstă ocasiune, ministrulü lui Teodosiü, eunuchulü Crisafiü, se înțellesse cu Edecone și cu Vigilante (unü Romanü care mai fusse la Attila) ca pentru o summă de 50 de libre de aurü, se uccidă pre Attila. Massiminü se trämise deputatü din partea împérioriului ca se tracteție cu Attila asupra controverselorü cunnoscute. Vigilante în calitate de interprete, se pună planulü în lucrare împreună cu Edecone. Ei trecură Dunăria in Temișiana și se dusseră la castrele lui Attila. Barbarulü primü aspru pre Romanü, și ordină lui Vigilante se se întórcă la Constantinopoli și se spună împérioriului se i trämittä pre toți fugariii. Pre Massiminü și pre deputații cari venisseră de la Roma în cauza Sirmiului cellü derîmatü de Hunnii, îi învită la mésză, înse nu descurecâ cu dînșii neci o cestiune, ci cerü ca împérioriulü Teodosiü se trämittä alți deputați. Vigilante întorcându-se la Constantinopoli addusse celle 50 de libre de aurü spre a plăti pre essecutoriü lui Attila, dară Edecone lü descoperisse. Attila lü arruncă în férre, și nu lü lăssâ pîno ce nu mai stórse altă summă de 100 de libre de aurü.

Nouii deputați, Anatoliu și Nomu, împăcară în fine pre barbaru. Ellu jură că va observă tractatul încheiatu de mai înainte, și că va lăssă Romaniloru totu pământulu din drepta Dunării, promittendū că nu va mai supperă pre imperătoriu pentru fugari, numai și ellu se și dea cuvintulu că nu i va mai primi în provinciile selle, a. R. 1202 (p. Chr. 449). După acéstă împăcare mai multu prefăcută de câtu sinceră, Attila plecâ cu Hunniî sei în contra imperiului occidentale, ellu fu bătutu de Aetiū în câmpurile catalaunice în Gallia, de unde întorcendū-se a casă, strînse nouă ôste și purcesse cōtră Italia, prefăcū în ruine Aquileia, și predâ tōtă Italia pîno la Roma, unde fu întempinatū de cōtră ponteficele Leone, care prin eloquenția sa lū înduplecâ se cruce acéstă capitale. Attila predandū se întorse la Tissa, unde și avea reședinția, și muri de emoragiă, și scăpă lumea de flagellulu lui deș, că-cî acestu nume și dedesse barbarulu, a. R. 1206 (p. Chr. 453). După mórtea lui Attila, fii lui se disputară între sene, și acésta occasionâ căderea lorū. Ei fură bātuți în Dacia occidentale de Gepidi, națiune germană, care coprinsesse ținutul Tissei și allū Sirmiu-lui, și în Dacia orientale de Ostrogoți. *)

XIII.

Successoriu lui Valentinianu.

Teodosiū II, flacculu nepotu allū lui Teodosiū cellū mare, muri în 20 Juliū a. R. 1203 (p. Chr.

*) Veđi Magazinū istoricū Tomū V. pag. 197 et seqq.

450); soru-sa Pulcheria se mărită după Flaviu Marcianu, și deschieră pre acesta de imperătoriu. La apusă Aetiū cădū în suspiciune că are de scopă se usurpedie tronulă pentru familia sa, și se uccise chiară de mâna lui Valentinianū III; înse și acesta, violândū patulă senatoriului Petroniū Massimū, înterrită pre Romanī asupra sa, și cădū în câmpulă lui Marte suptă loviturile amiciloră lui Aetiū. a. R. 1208 (p. Chr. 455). Massimū se prochiāmă imperătoriu, și constrînse pre Eudossia, veduva imperatoriului cellui ucisū prin istigațiunea sa, ca se lū iee de bărbatū, pentru ca cu modulă acesta se și legitimeție dreptulă la tronū. Eudossia învită pre Gensericū regele Vandaliloră se vină se o resburē, care întră cu o flotă pre gura Tiberelui, predă Roma și tótă cósta Itali-ei de la Tibere pîno la Neapoli, în spațiū de 14 dille, dusse cu sene în Africa tesaure nemesurate și pre cei mai însemnați Romanī de la cari speră că va căpetă mari summe de banī pentru rescumperare. Massimū murī uccisū în fugă, chiară de cōtră óme-niī sei, a. R. 1208 (p. Chr. 455). După Massimū urmă Avitū, ducele supremū allū legiuniloră din Galia, care se făcū odiosū prin escessele selle, și în urma unei revolte perdū tronulă și vieția a. R. 1209 (p. Chr. 456). După unū interregnū de 7 lunī, în care se consideră de regente imperatoriulă resăritulă Marcianū, luă titlulă de imperatoriū Maiorianū ducele supremū allū armateloră de la apusă; érá la resăritū murindū Marcianū, se allesse imperatoriū Leone I. — Maiorianū bătū pre Visigoți în Ispania, și recuperă cósta de cōtră resăritū a acestei țeri; érá flota cea înarmată în contra Vandaliloră se arse

de Genserică, înse prin pacea ce se încheiă între dînșii se puse capetă predățiunilor ce făcea Vandali mai în toți anii în Italia. Maioriană voindă se mărginescă influența lui Ricimeră ducelui ostiloră străine în servițiulă romană, fu depusă de cōtră acesta prin strigarea armatei, și uccisă la anulă R. 1214 (p. Chr. 461).

XIV.

Ultimii Imperatori ai Romei.

După ucciderea lui Maioriană domni la appusă Ricimeră în numele imperatoriului titulariă, Severă Marcellină în Dalmația și Aegidiă în Gallia nu recunoscără pre Severă, care se și uccise de Ricimeră în anulă R. 1218 (p. Chr. 465). După mōrtea lui Severă, domni Ricimeră în numele imperatoriului Leone I de la resărită, pîno cāndă acesta, după 16 luni cu învoirea lui Ricimeră, trāmise imperatoriă la appusă pre Antemiă, a. R. 1220 (p. Chr. 467). Antemiă înarmă împreună cu Leone I, o flotă mare pentru recuperarea Africei, care se nemici de Genserică. Desbināndu-se Antemiă cu Ricimeră la anulă R. 1225 (p. Chr. 472), acestă din urmă prochiāmă imperatoriă pre Olibriă și coprinse Roma pentru sene. Antemiă fu uccisă, dară currîndă după aceea periră și Ricimeră și Olibriă într'o epidemiă pestiferă. În anulă R. 1226 (p. Chr. 473) luă Gliceră titlulă de imperatoriă, fōră voia lui Leone I de la resărită, înse în anulă următoriă Leone I numi pre Juliă Nepote imperatoriă appusului, și pre Leone II fiulă lui Zenone, imperatoriă resăritului, eră ellă mu-

ri în 13 Februarîu a. R. 1227 p. Chr. 474). Leone II. numi augustû pre tată seu Zenone, și muri în a; cellași annû. Juliû Nepote se destronâ (a. R. 1228. p. Chr. 475) de ducele Oreste care numi imperatoriû pre fiu-seu Romulû Augustulû. Partisaniû lui Juliû Nepote chiămară în Italia pre ducele Erurilorû, Odoacru, în contra lui Oreste, care venindû impressurâ pre Oreste în Ticinû, și după ce luâ cetatea cu assaltû, lû uccise; érá pre Romulû Augustulû lû destronâ, și pre sene se numi rege allû Italiei, a. R. 1229 (p. Chr. 476). Așià cădû imperiulû romanû prin flăccire internă, și prin invasiunile celle mari alle barbarilorû din afară, după ce stettesse 1229 de anni de la fundarea sa prin Romulu, 985 de la înființierea republicei, și 505 de la prefacerea în monarhiă prin Octavianû Augustû.

Finitulû părții I.
